

починаючи від Стародавнього Єгипту. Прагнула дійти до суті, докопатися до головного механізму дії, логіки й закономірності того чи іншого напрямку мистецтва, знайти його характерну ознаку й піддати її випробуванню на життєздатність. Теоретичні відкриття завжди намагалася перевести у практичну площину, перевірити реальністю». «Парадигмою для світосприйняття для Алли Горської значною мірою було народне мистецтво з його пан естетичною свідомістю єдності буття, природи, всесвіту й людини. Відчуття втрати цієї цілісності у сучасному світі керувало пошуками молодих українських митців. Динамічність, щільність кольору й композиції, вітальність і неспокій – іманентна ознака її творів. Усе в них постійно перебуває в русі. Експресивна наповненість кольору – мінливий відблиск швидкоплинної ріки життя, де зосередженість людини, самоусвідомленість – це спосіб ствердження себе у світі, міра протидії все поглинальному нівелюванню «я» у соціумі.

Терпкий смак свободи не давав стишитися. Горська і спокій – речі несумісні. Спокій для неї був тотожним смерті, як у житті, так і в творчості. Нова хвиля Відродження підняла Аллу Горську й пройшла крізь її життя, неначе «сніп світла»: у своїх пошуках і помилках, розкріпаченні душ, відкритості, щирості й віри у людську гідність. Болісне «випростання з колін», пережите шістдесятниками, було для неї початком тернистої дороги-долі, покрайної яругами своїх і чужих трагедій, коли кожен крок треба було виборювати, долаючи не сприйняття. За словами Євгена Сверстюка, «у шістдесяті роки художник був поставлений обличчям до порожнечі.» Офіційне мистецтво, офіційні шаблони. І міру того, як він є щирий і справжній, він усвідомлював, що треба шукати свого джерела, треба йти через пустелю до того джерела. То надзвичайно важка дорога, бо героїзм зовсім не в тому, щоб загинути на барикадах чи заявити, чи за маніфестувати своє неприйняття. А в тому, щоб жити і працювати, і йти проти течії» [1].

Використання досвіду минулих років, результатів досліджень сучасних авторів, прози і поезії наближає вчителів до самопізнання, розуміння закономірностей виховного процесу.

Література

1. Зарецький О. Алла Горська. В книзі українки в історії / За редакцією В. Борисенко. – 2-е вид., стереотип. – Київ: «Либідь», 2006. – 328 с.
2. Ajdukiewicz K. Logiczne podstawy nauczania. Odbitka z Encyklopedii Wychowania. Warszawa: Nakładem „Naszej Księgarni” Sp. AKC Związku Nauczycielstwa Polskiego, 1934. – 79 s.
3. Lebeda D. Co się naprawdę dla ciebie liczy? // Coaching. – 2017, nr 1. – S. 8.

УДК 378:37.041

Вихрущ А., Шемпрук Й.

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАДАЧ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

Важливе місце в педагогічній діяльності займає ознайомлення з кращими прикладами людської думки. Це має значення як на особистісному рівні, для розвитку професійних якостей учителя, підвищення рівня психологічної культури, так і для учнів, які навчаються цінувати високий рівень творчості, використовувати досвід інших людей, вибудовують стратегію самовдосконалення. Розглянемо для прикладу текст світової слави «Дезидерата», авторство якої так необачно пробували відібрати в Макса Ерманна (Max Ehrmann, 1927 р.), «переносячи» в монастир XVII століття. Замість того, щоб вивчати цей оригінальний документ у кожній школі його замовчують, або обмежують спільнотою «анонічних алкоголіків». Достатньо

ознайомлення з глибинними авторськими думками, щоб зрозуміти їх педагогічне значення. «Крокуй спокійно серед гамору та поспіху - пам'ятай, який спокій може бути в тиші. Наскільки це можливо, не зрікаючись себе, зберігай добрі стосунки з людьми. Спокійно і ясно проголошуй свою правду, одночасно слухай те, що говорять інші, навіть якщо вони говорять не надто розумно - бо й у цьому є сенс.

Якщо порівнюватимеш себе з іншими, то можеш стати гордим або зневіреним, бо завжди будуть кращі і гірші від тебе. Радій як з своїх успіхів так із планів. Якою скромною не була б твоя праця, виконуй її самовіддано і добросовісно. Повір - це справжня цінність проти мінливої долі. Будь обережним у своїх починаннях - бо світ цей сповнений обману. Але нехай це не закрие Тобі правдивих чеснот, багато людей прагнуло до високих ідеалів і життя є сповнене героїзму. Будь собою, а особливо не знищуй почуття: не будь цинічним у ставленні до любові, бо хоча і буває розчарування, все одно вона вічна як трава. Спокійно приймай те, що несуть роки. Без жалю сприймай зникаючі ознаки молодості - з віком приходить мудрість. Розвивай в собі силу духу, щоб в несподіваному нещасті це стало для Тебе опорою. Не переймайся. Більшість страхів народжуються з фантазії та самотності. Поруч зі здоровою вимогливістю будь лагідним до себе. Ти є дитиною Всесвіту, не менше ніж зірки і дерева, тому маєш право бути тут. Чи для Тебе це ясно чи ні, не сумнівайся, що Всесвіт є такий яким має бути. Отож будь в мирі з Богом, що б Ти не думав про Його існування. Чим би Ти не займався, і які б не були Твої прагнення в сум'ятті життя зберігай мир зі своєю душею. Цей світ є прекрасний. Будь уважний, намагайся бути щасливим». Мали рацію польські колеги коли готували цей текст польською і англійською мовою, та ще й пропонували емоційне виконання при якісному музичному супроводі.

На заняттях слухачі окреслюють коло головних питань тексту, визначають головну думку, поєднують суть тексту з класичними психологічними школами, готують проблемні запитання до автора, пропонують своє продовження тексту.

Дослідники багаторазово підкреслювали значимість і ефективність використання на заняттях поетичних текстів. Розглянемо декілька прикладів. Під час всупної лекції пропонуємо студентам педагогічних спеціальностей або вчителям завершити текст, який належить Л. Костенко:

Ходить дивний чоловік по лісу/Дивиться, дивиться, шарудить у осінньому листі./Розгортає траву,/Копирсає паморозь моху./Що ви, — кажу, — шукаєте? [2].

Відповіді вчителів у процесі підвищення кваліфікації, студентів педагогічних університетів не можуть не дивувати польотом фантазії: гриби, щастя, спокій, здоров'я, долю, любов... Але ж яка радість від творчості наповнює аудиторію, коли несподівано звучить точна відповідь від вчителя, студента, який придумав завершення тексту: «Каже: — Себе».

У процесі самопізнання важливо визначити індивідуальні особливості, зокрема два види темпераменту, які притаманні учителям (ми переконані, що кожна людина має два види в різному процентному співвідношенні). Для досягнення мети можна використати текст А. Вихруща «Темперамент».

Сангва – кров, сангвініки веселі, /Посмішка прикрашує оселі. /Сонячністю повните планету, /Ви близькі актору і поету. /Потужні і надійні флегматики, /Бухгалтери, банкіри, математики. /Вперті, спокійні, життя марафонці, /Охоронці традицій, планів охоронці./Хаос на столі в холерика, /В керівництва від нього істерика. /Як бенгальський вогонь палає, /Інсайтом сяє, швидко згорає./На сльозі живуть меланхоліки, /Тихі мрійники, не трудоголіки. /Попри галас, буйство нікчем, /Ви пройдете осіннім дощем./Один тип це рідкість, Гіппократе, /Три не завітають до вашої хати./Якості природжені, а зміна буває, /Біда й радість парами блукає. /Тихо

дякуй Богові за все, /Ріка часу стрімко нас несе./ Темперамент, панство, це ще не фатальність./ Неповторна й цілісна індивідуальність.

У сучасних умовах особливої ваги набирає проблема втомлюваності, професійного вигорання, стресів. Для педагогічної науки і практики не втрачають значимості висновки, які обґрунтував А. Залкінд ще у 20 – ті, 30 – ті роки двадцятого століття. Дослідження «Розумова праця» є своєрідним узагальненням проблематики. На заняттях педагоги аналізують текст, пропонують своє продовження рекомендацій щодо гігієни та раціоналізації розумової праці. А. Залкінд зокрема звертав увагу на такі чинники:

1. Рівня закономірності досягає висновок щодо інерційності діяльності мозку, який продовжує вирішувати проблему навіть після завершення усвідомленої активності, що нерідко є передумовою творчих досягнень.

2. При невмілому використанні вищезазначеної закономірності можливе зниження рівня уваги, відволікання, неврастенічний зрив, так як після виступу, екзамену, дискусії мозок продовжує роботу упродовж багатьох годин.

3. У випадку перевантаження необхідна перебудова в системі розумової роботи, відпочинок між різними видами діяльності, повноцінний сон. Важливим є встановлення межі втомлюваності.

4. Для втомленого мозку характерною ознакою є надмірне збудження, що помилково сприймається як готовність до ефективної праці. Такий «тренаж», характерний для невігласів А. Залкінд називає вбивчим для культури мозку, причиною патологічних змін.

5. Несподіваним є висновок, що у випадку розумової перевтоми зростає прагнення до статевої активності, азартних ігор, наркотиків, алкоголю, тютюну, що поглиблює втому.

6. На думку автора характерними ознаками початку перевтому є порушення сну, тремтіння рук, дратівливість, нестриманість, надмірна жестикуляція, почервоніння лиця.

7. Процес розумової праці повинен стати своєрідною домінантою, бути цікавим, викликати увагу, давати задоволення.

8. При плануванні та організації роботи необхідно враховувати індивідуальний ритм праці. Врахування сезонних і добових особливостей розумової активності.

9. Відповідність між змістом праці та попереднім досвідом.

10. Злість, відчай, інші дезорганізуючі афекти, травматичні почуття є ворогами розумової діяльності. Уникнення «екзаменаційного травматичного неврозу». Хвилювання пов'язані зі страхом невдачі дезорганізують розумовий процес.

11. Послідовність, облік, контроль зробленого.

12. Система наполегливого, неперервного тренінгу нашого мозгового апарату. Тренування мозку повинно супроводжуватися тренуванням всього тіла.

13. Використання спеціальних прийомів самовиховання. Розвиток уваги. Підготовка до подолання перешкод. Задоволення від прикладених зусиль.

14. Режим, тренування фізіологічних функцій, збудження і гальмування.

15. Система розумової праці: відповідність особистого побуту до поставлених завдань; витіснення інших домінант, сильних емоцій; Систематичне, попереднє накопичення необхідного матеріалу; Підготовка загального плану роботи, структура, етапи, головна мета; Планування етапів роботи; Внутрішнє налаштування на роботу; пильна увага до технічних умов праці, системи записів, довідок. Мозок не любить хаосу.

16. Автоматизація (піаніст). Найкращий творчий результат одержимо при найкращій вольовій організації.

17. Раціональне дозвілля і відпочинок. 7 годин сну і 1 година відпочинку в середині дня [1].

Доволі часто, читаючи поетичні тексти, можна відшукати цікаві педагогічні думки, які не втрачають значимості і для педагогіки ХХІ століття. Вони важливі як на особистісному рівні, так і в процесі управління, спілкування з людьми, в процесі професійного вдосконалення. Як приклад використовуємо вірші Богдана Лепкого. Слухачі шукають спільні та відмінні ознаки, чинники які можна використати для особистісного розвитку. Якщо провести порівняльну характеристику цих текстів з віршом нобелівського лауреата Р. Кіплінга «Якщо» у перекладі С. Караванського, попросити слухачів підібрати тексти інших авторів відповідного рівня отримаємо не лише можливість емоційного наповнення занять, але й інструментарій виховного впливу, своєрідну мотивацію розвитку, що власне кажучи і є суттю педагогічного процесу.

Література

1. Залкінд А. Педология: Утопия и реальность. – Москва: Аграф, 2001. – 464 с.
2. Костенко Л. «Мадонна перехресть» / Л. Костенко. – Київ: «Либідь», 2011. – 112 с.

УДК 373.3-051

Вихрущ В. О.

ДІАЛОГІЧНА ТА РИТОРИЧНА КУЛЬТУРИ У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ

Одним із головних завдань модернізації освіти в Україні є зміна свідомості майбутнього вчителя початкової школи, розуміння ним іншого смислу педагогічної діяльності, яка передбачає підтримку молодших школярів у їх прагненні до пізнання, ініціативи, творчості, а не лише трансляцію нових знань. Така підтримувальна позиція передбачає інше спілкування, іншу взаємодію між суб'єктами навчально-виховного процесу, що дозволяє стверджувати про необхідність підготовки майбутнього вчителя початкової школи до комунікативної діяльності на рівні професійного спілкування, формування у нього діалогічної та риторичної культури.

У дослідженнях вітчизняних педагогів [3; 4; 6] виокремлено чотири показники, що відображають основні аспекти культури професійного спілкування педагога:

- спрямованість спілкування - система професійно ціннісних орієнтацій та смислових установок у сфері педагогічного спілкування, яка визначає "ідеальний стиль" взаємодії і типовий для вчителя спосіб включення у міжособистісну взаємодію з учнями;

- розвиток соціально-перцептивних умінь, що характеризують здатність учителя адекватно, неупереджено і точно сприймати особистісні властивості і вчинки учнів, розуміти їх мотиви й емоційні стани, індивідуальні та вікові особливості, швидко орієнтуватися у педагогічних ситуаціях;

- розвиток інтерактивних умінь, що проявляються у способах і прийомах виховного впливу на учнів, тактиках і стратегіях самопрезентації та організації педагогічної взаємодії: доброзичливість, тактовність у стосунках із учнями, здатність поєднувати вимогливість із наданням учням можливостей для прояву своєї ініціативи і самостійності, уміння встановлювати між собою і учнями оптимальну соціально-психологічну дистанцію, забезпечувати необхідний рівень особистісної відкритості і статусної субординації;